

KAPITULLI 7

Përgjegjësia

Arsimi fillor

Unë bëhem *eko* ... merr pjesë edhe shkolla ime!

7.1 Përgjegjësia

Nxënësit diskutojnë bazat e përgjegjësisë

7.2 Shkolla është jetë: ekologjia e gjallë?

Sa ekologjike është shkolla jonë?

7.3 Si mund të filloj të jem i përgjegjshëm?

Nxënësit ndërmarrin hapat e parë për ta bërë më ekologjike shkollën e tyre

7.4 Si e bëme - cili është plani?

Nxënësit reflektojnë për aktivitetet që bëjnë dhe vendosin si të vazhdojnë më tej

Kapitulli 7: Koncepti kyç - "Përgjegjësia" (për arsimin fillor) Informacion për mësuesit: Në ç'mënyrë, vlerat e nxënësve pasqyrojnë perceptimet e tyre rreth konceptit të të drejtave të njeriut?

*Mirë se vini në mëngjesin tim, mirë se vini në ditën time
Unë jam përgjegjës, dhe çdo gjë e kam bërë kështu
Që t'i shkrepja disa foto, për të parë se ç'mund të sjellin
Mendoj se i kam bërë të përkryera, dhe s'do të ndryshoja asgjë
Nga kënga Lamtumirë Andromeda (1973) nga Xhon Denver*

Në ditët e sotme, fëmijët mësojnë të marrin përgjegjësi për veprimet e tyre që në moshë të re. Kjo pranohet në shumë familje dhe shoqëri. Një shtet demokratik mund të funksionojë vetëm në qoftë se qytetarët nuk kërkojnë se çfarë mund të bëjë shteti për ta, por çfarë ata mund të bëjnë për shtetin. Kjo ide bazohet në thënien e Xhon F. Kenedi: "Mos pyesni se çfarë mund të bëjë vendi juaj për ju – por kërkon se çfarë ju mund të bëni për vendin tuaj".

Ekzistojnë lloje e shkallë të ndryshme të përgjegjësisë. Përgjegjësia mund të jetë vetjake, kolektive ose morale. Kemi përgjegjësi të parlamentit, të qeverisë apo të medieeve. Kemi edhe përgjegjësi për edukimin e prindërve ose të mësuesve etj. Këto forma të përgjegjësisë mund të kenë një bazë ligjore ose të përfaqësojnë vlerat morale.

Në këtë kapitull, nxënësit kuptojnë se ekzistojnë forma të ndryshme të përgjegjësisë dhe se ato, shpesh herë, ngatërrohen. Gjëja më e rëndësishme për ne është se nxënësit fillojnë të kuptojnë që marrja e përgjegjësive për mjedisin e tyre rrethues është edhe kontribut për komunitetin. Duke vepruar kështu, nxënësit nuk kontribuojnë vetëm në jetën e komunitetit, por edhe fitojnë pushtet dhe ndikim. Në varësi të situatës ose të traditës politike në vend (ose në varësi të traditës së shkollës si trup qeverisës), marrja e përgjegjësive dhe fitimi i pushtetit mund të jetë e lehtë, por mund të jetë edhe shumë vështirë. Përgjegjësia e mohuar krijon zhgënjim në jetën e përditshme dhe duhet të analizohet dhe kapërcehet.

Qeniet njerëzore e fitojnë aftësinë për gjykim moral që në moshë të re dhe e kuptojnë se kur janë duke vepruar me përgjegjësi dhe kur jo. Megjithatë, në arsimin fillor, është e rëndësishme që të mos e kufizojnë veten vetëm me të mësuarit social dhe moral. Për më tepër, nëse vendosim ta bëjmë këtë në kuadër të EQD/EDNJ, me parimet e saj të nënkuptuara të drejtave ndërkombëtare të njeriut dhe instrumenteve të saj ligjore, synimet që janë vendosur paraprakisht do të zgjerohen. Reflektimi për përvojën e fituar përmes marrjes së përgjegjësive, të çon në një kuptim më të gjerë të vetes si qytetar. Për më tepër, kjo përvojë çon jo vetëm në përgjegjshmëri më të madhe, por edhe në marrjen e përgjegjësive, gjithmonë, si diçka të natyrshme.

Ashtu si në vargjet nga kënga e Xhon Denver, të treguar në fillim: *Unë jam përgjegjës dhe çdo gjë e kam bërë kështu*, nxënësit duhet të mësojnë të marrin përgjegjësi. Ata duhet të marrin vendime dhe të jenë përgjegjës për rezultatet e vendimeve të tyre. Mësimi dhe të jetuarit në demokraci në shkollë do të thotë se shkolla është vendi ku përgatitemi për jetën, por edhe vendi në të cilën jetojmë dhe vendosim së bashku. Është e qartë për të gjithë se ekzistojnë ndarje të qarta të roleve dhe, për këtë qëllim, janë të domosdoshme ligjet dhe rregullat. Megjithatë, në shumicën e shkollave në mbarë botën, potenciali i dhënies më shumë hapësirë për nxënësit dhe dorëzimi i më shumë përgjegjësive për ta, ende nuk është i përhapur. Mësuesit dhe drejtorët mund të ndryshojnë mjaft lehtësisht këtë situatë në kuadrin e rregullave dhe ligjeve ekzistuese.

Qëllimi i edukimit për qytetari demokratike është që të mbështesë zhvillimin e kompetencave në tri fusha. Ky kapitull ka profilin e mëposhtëm të kompetencës.

Kompetenca në ...		
... analizë dhe gjykimin politik	... përdorimin e metodave	... vendimmarrjen dhe veprimin politik
**	**	***

Mbështetja me mjete

Në këtë kapitull do të përdoren mjetet e mëposhtme nga kutia e mjeteve të nxënësit. Mësuesi duhet të vendosë nëse disa ose të gjithë nxënësit kanë nevojë për përgatitje shtesë që të jenë në gjendje të punojnë me këto mjete.

- Huluntim në biblioteka
- Huluntim në internet
- Kryerja e intervistave dhe sondazheve
- Interpretimi i imazheve
- Harta mendore
- Krijimi i posterave
- Organizimi i ekspozitave
- Planifikimi dhe paraqitja e prezantimeve
- Përgatitja e sliderave për projektor ose një prezantim në *PowerPoint*
- Shkrim artikujsh ne gazeta
- Vënia e një shfaqjeje
- Debate të përbashkëta

KAPITULLI 7: Përgjegjësia-Unë bëhem *eko ...* merr pjesë edhe shkolla ime!

Në ç'mënyrë, vlerat e nxënësve pasqyrojnë perceptimet e tyre rreth konceptit të të drejtave të njeriut??

Titulli i mësimit	Objektivat e mësimit	Detyrat e nxënësve	Burimet	Metodat
Mësimi 1: Përgjegjësia	Nxënësit mendojnë rreth përgjegjësive si një çështje që është e lidhur me njerëz, objekte ose detyra.	Nxënësit mbledhin dhe analizojnë gazeta dhe revista që lexohen në komunitetin e tyre. Ata krijojnë një poster në të cilën nxjerrin në pah rezultatet e tyre.	Materiali i shkruar.	Punë në grupe.
Mësimi 2: Shkolla është jeta: ekologjia e gjallë?	Nxënësit kuptojnë se shkolla nuk është vetëm vendi i të mësuarit por edhe një vend për të jetuar. Ata planifikojnë të marrin përgjegjësi (ekologjike) për këtë "hapësirë ku jetojnë".	Zhvillohen e planifikohen mundësi të ndryshme për sjellje ekologjike.	Materiali i shtypur.	Prezantime në grupe, diskutim plenar.
Mësimi 3: Si mund të fillojmë të jemi të përgjegjshëm?	Nxënësit planifikojnë zbatimin konkret të hapave individuale. Ata bëjnë kompromis në grup	Nxënësit përdorin kohën e caktuar për zbatimin e aktiviteteve të planifikuara.	Puna individuale e varur nga plani i veprimeve.	Zbatim praktik.
Mësimi 4: Si e bëmë - cili është plani?	Nxënësit përpiqen të ndryshojnë këndvështrimet në mënyrë që të kuptojnë çfarë do të thotë marrje e përgjegjësisë në pozicione të tjera.	Nxënësit transferojnë përvojat që ata kanë pasur kur punonin në grupe të vogla, në situata të tjera.	Materiali i shtypur.	Diskusim plenar, puna në grup.

Mësimi 1

Përgjegjësia

Nxënësit diskutojnë bazat e përgjegjësisë

Objektivat e mësimit	Nxënësit mendojnë rreth përgjegjësive si një koncept që lidhet me njerëz, objekte ose detyra.
Detyrat e nxënësve	Nxënësit mbledhin dhe analizojnë gazeta dhe revista që lexohen në komunitetin e tyre. Ata krijojnë një poster në të cilën nxjerrin rezultatet e tyre.
Burimet	Fletë pune.
Metodat	Punë në grupe.

Informacion

Përgjegjësia, si koncept, i ka rrënjët e saj në kontekstet politike të shekujve të 18-të dhe të 19-të, kur veprimi i përgjegjshëm dhe parimet e qeverisjes përfaqësuese u bënë shqetësim i shoqërisë. Në filozofinë e shekullit të 20-të, theksi u vu në çështjen e vullnetit të lirë: a ishte personi përgjegjës për veprimet e kryera ose për karakterin e tij? Diskutimi përqendrohej më shumë në personin si individ.

Si rezultat, sot është e vështirë të kuptohet koncepti i përgjegjësisë kolektive, e cila është një çështje emergjente në politikën bashkëkohore. Kjo ndodh edhe për shkak se shumë punë e detyra të përditshme, që lidhen me përgjegjësinë, për shembull, llogaridhënia e ndërsjellë, përcaktimi sferës së përgjegjësisë së një personi, ose gjykimi i një personi për të qenë sa duhet përgjegjës për një rol të caktuar, duhet të merren parasysh.

Përshkrimi i mësimit

Nxënësit ulen në karriget e tyre në formën e një rrethi. Mësuesi vendos, në mes të rrethit, një tabelë ose fletë të madhe letre me titull "Marrja e përgjegjësisë për ...". Rreth tabelës mësuesi vendos fotografitë e marra nga revistat që tregojnë, për shembull:

- I përkëdheluri 1
- I përkëdheluri 2
- I përkëdheluri 3
- Grupe njerëzish
- Një person i vetëm
- Një fëmijë i vetëm
- Një liqen/një lumë
- Ushqime
- Mobilie
- Një zemër
- Plehra.

Pas kësaj, mësuesi, në mënyrë rastësore, vendos skedat me fjalë në dysHEME. Këto kanë emrat e sendeve të treguara në fotografitë e shkruara në to.

Pasi nxënësit kanë përfunduar së pari fotot, mësuesi u kërkon që ato t'i përputhin me skedat me fjalë. Teksa përfundon kjo fazë, mësuesi kërkon nga klasa të mendojë për problemin në vijim:

- Çfarë do të thotë të marrësh përgjegjësi për diçka ose para dikujt?
- Mendoni për një përvojë të vështirë. Çfarë ishte e vështirë në të dhe çfarë ju pëlqeu?

Është e rëndësishme që mësuesi, fillimisht, të parashtrojë problemin kryesor dhe më pas të formojë grupet dyshe të nxënësve për të punuar me të. Përndryshe, vëmendja e nxënësve do të jetë e përqendruar në formimin e çifteve dhe jo në zgjidhjen e problemit.

Nxënësit diskutojnë problemin në çifte për disa minuta e, më pas, i bëjnë të njohura mendimet e tyre para tërë klasës. Jo të gjithë nxënësit do të kenë mundësi të japin mendimet e tyre, por kjo do ndryshojë për sa kohë mësuesi bën kujdes që, jo gjithmonë, para klasës, të dalë e të flasë i njëjti person.

Pas një diskutimi të shkurtër, nxënësve u jepen detyra të mendojnë rreth profesioneve të ndryshme dhe si mund të të merret e të organizohet përgjegjësia për një punë apo pozicion të veçantë:

- Duke marrë përgjegjësinë për veten;
- Marrja e përgjegjësisë për të tjerët;
- Marrja e përgjegjësisë për gjërat.

Mësuesi i kërkon një nxënësi të shkruajë një liste profesionesh ose punësh, në tabelë ose në dërrasën e zezë.

Në çerekun e fundit të orës së mësimi, nxënësve u jepen detyra për të prodhuar një tekst të shkurtër (në të njëjtat çifte) dhe ta përfundojnë atë tekst si detyrë shtëpie.

Detyra:

"Zgjidhni një punë ose profesion nga lista. Ndoshta ju njihni dikë që e bën këtë punë. Nëse dëshironi, mund të zgjidhni edhe një punë ose profesion që mungon në listë. Shkruani një tekst të shkurtër në lidhje me këtë punë dhe përgjegjësitë e personit që e bën atë lloj pune:

- Përshkruani punën që duhet të bëhet nga bërësi i kësaj pune.
- Për kë duhet ai të marrë përgjegjësinë?
- Nëse personi nuk merr përgjegjësi, çfarë pasojash do të ketë për vendin, familjen, shkollën ose komunitetin?
- Ç'mund të jetë e vështirë për personin që e bën këtë punë?

Tekstet duhet të jenë shkruar në mënyrë të tillë që të mund të varen edhe në murin e klasës. Do të ishte më e dobishme, nëse çdo teksti do të bashkëngjiteti një vizatim, një ilustrim, një kolazh ose një foto për të krijuar një *poster*."

Mësimi 2

Shkolla është jeta: ekologjia e gjallë?

Sa ekologjike është shkolla jonë?

Objektivat e mëimit	Nxënësit kuptojnë se shkolla nuk është vetëm vendi i të mësuarit por edhe një vend për të jetuar. Ata planifikojnë të marrin përgjegjësi (ekologjike) për këtë "hapësirë ku jetohe".
Detyrat e nxënësve	Zhvillohen dhe të planifikohen mundësi të ndryshme për sjellje ekologjike.
Burimet	Fletët e punës.
Metodat	Prezantime në grupe, diskutim plenar.

Informacion

Të mësosh rreth ekologjisë do të thotë të jetosh në ekologji. Në këtë mënyrë, shkolla bëhet një vend i qytetarisë aktive. Qytetaria aktive mësohet më së miri duke vepruar. Individët kanë nevojë të kenë mundësi për të shqyrtuar çështjet e qytetarisë demokratike dhe të të drejtave të njeriut për veten e tyre, dhe jo t'u thuhet si të mendojnë a të sillen.

Edukimi për qytetari aktive nuk është vetëm për thithja e njohurive faktike - në këtë rast, rreth mënyrës sesi të ruhet mjedisi dhe të parandalohen dëmtimet e mëtejshme - por, përmes kuptimi të mirë praktik, të aftësive, qëndrimeve, karaktereve dhe vlerave.

Media është mesazhi - nxënësit mund të mësojnë nga qytetaria demokratike, sa nëpërmjet shembullit që ata marrin nga mësuesi dhe nxënësit e shkollës dhe nga mënyrat në të cilat organizohet jeta (ekologjike) në shkollë, aq edhe përmes metodave të mësimdhënies dhe të mësuarit.

Përshkrimi i mëimit

Në pjesën e dytë të kapitullit, mësuesi duhet të sigurojë që tema do të ngushtohet e lidhet me kontekstin lokal. Së pari, mësuesi duhet të japë një përmbledhje të shkurtër të mëimit të kaluar. Duhet bërë e qartë se një komunitet që funksionon mirë kërkon edhe ndarje të përgjegjesisë ndërmjet shumë njerëzve.

Shkolla paraqitet si një komunitet, në të cilin jetohe dhe mësohet. Për këtë arsye, ajo mund të shihet si një *polis* (qytet-shtet), në të cilin duhet të zgjidhen problemet sociale dhe ekologjike. Ndër të tjera, shkolla duhet të bëhet një model për udhëzimet ekologjike dhe proceset lidhur me to dhe vëmendja duhet të përqendrohet në bërjen sa më mirë të kësaj pune. Ka shumë aspekte praktike në marrjen e përgjegjësive. Nxënësve u kërkohet të mendojnë në lidhje me fushat e jetës shkollore në të cilat proceset ekologjike mund të përmirësohen dhe për atë që ata vetë mund të bëjnë në këtë drejtim.

Detyra tjetër ndërmerret në grupe me nga katër vetë. Çdo grupi i jepet një fjalë kyç. Grupet duhet të shkruajnë një listë me pyetje rreth kësaj fjale. Pyetjet e mëposhtme lidhen me fjalën "mbeturinat":

- Çfarë lloj mbeturinash prodhohen në shkollën tonë?
- Ku janë vendosur ato?
- Kush është përgjegjës për t'i grumbulluar ato?
- Si mund të pakësohet sasia e mbeturinave të shkollës?

- Çfarë mund të bëj unë ose klasa ime për këtë?

Për këtë detyrë duhet të llogaritet si afat kohor për hulumtime dhe për detyrat e shtëpisë edhe një mësim javën e ardhshme. Nëse mësuesi dëshiron ta shkurtojë atë, ai do të duhet të bëjë kërkimet dhe të marrë informacionet e duhura vetë. Nxënësit prodhojnë një listë të plotë me të dhëna që u paraqitet shokëve të klasës në "murin ekologjik".

Lista e fjalëve të mundshme kyç për grupet:

- Plehra
- Reduktimi i mbeturinave
- Energjia dhe fuqia
- Uji
- Transporti
- Shëndeti
- Mjediset e shkollës
- Bio-diversiteti
- Mbështetja e botës sonë
- Masat e përgjithshme ekologjike.

Mësimi 3

Si mund të filloj unë të jem përgjegjës?

Nxënësit ndërmarrin hapat e parë për ta bërë më ekologjike shkollën e tyre

Objektivat e mësimi	Nxënësit bëjnë planin e zbatimit konkret të hapave individual që ndërmarrin. Aspekte të tilla si menaxhimi realist i kohës, aftësia për të bërë kompromis në grup dhe fleksibiliteti i përgjithshëm duhet të jenë qëllimet e nxënësve.
Detyrat e nxënësve	Nxënësit përdorin kohën e caktuar për zbatimin e aktiviteteve të planifikuara.
Burimet	Veprimet individuale në varësi të planit të veprimeve.
Metodat	Zbatim praktik.

Përshkrimi i mësimi

Grupet e nxënësve bëjnë prezantime të shkurtra të listave të tyre. Për herë të parë në këtë mësim, mësuesi duhet të drejtojë një bashkëbisedim në lidhje me llojet e përgjegjësive ose pushtetit të vërtetë të nxënësve:

- Çfarë mund të ndryshojmë ne?
- Çfarë nuk duhet të ndryshojë?
- Çfarë lloj qëndrese do të ketë?

Pas këtij diskutimi plenar, duhet të merren disa vendime:

- Çfarë hapash duam të ndërmarrim?
- Sa kohë duhet të investojmë?
- A duhet të formojnë një " grup ekologjik" për këtë?
- A duam të përqendrohemi në një fushë (p.sh. uji, energjia elektrike ose mbeturinat) apo duam të përqijemi që të marrim masa të përgjithshme në të gjitha fushat ekologjike?

Është e rëndësishme që të zgjidhen detyra të realizueshme nga nxënësit. Kjo kërkon mbledhjen e informacionit dhe një fushatë ndërgjegjësimi në të gjithë shkollën.

Nën udhëheqjen e një grupi nxënësish ("grup ekologjik") duhet të hartohet një plan i shkurtër veprimi me detyra të përcaktuara që paraqiten në një tabelë, në një fletë të madhe letre ose në dërrasën e zezë.

Mësuesi drejton procesin e vendimmarrjes, në varësi nivelit të klasës. Është e rëndësishme që nxënësit të mbeten realistë dhe të mos planifikojnë ose projektojnë diçka që s'mund të arrihet me burimet ekzistuese. Mund të nevojiten shtesa financiare ose konsulta me organizata të tjera të jashtme. Këto vendime duhet të merren patjetër nga klasa.

Në varësi të vendimit, përmirësime të vogla duhet të jenë objekt i vendimmarrjes së përbashkët, për shembull, mbyllja, në orë të caktuara, e dritave, ndarja e mbeturinave në oborrin e shkollës në organike dhe jo-organike etj.

Këto detyra duhet të plotësohen para mësimi të ardhshëm, individualisht ose në grupe të vogla. Përvoja tregon se dokumentimi i këtyre proceseve me fotografi, vizatime etj., mund të jetë motivues i fuqishëm për nxënësit e tjerë.

Mësimi 4

Si e bëmë këtë - cili është plani?

Nxënësit reflektojnë për aktivitetet e tyre dhe vendosin si të vazhdojnë më tej.

Objektivat e mësimit	Në përfundim të këtij kapitulli, nxënësit përpiqen për të ndryshuar perspektivat në mënyrë që të kuptojnë çfarë do të thotë marrje e përgjegjësisë në pozicione të tjera. Ky është një hap më tej drejt një kuptimi më të thellë të pjesëmarrjes demokratike.
Detyrat e nxënësve	Nxënësit transferojnë eksperiencat që kanë pasur kur kanë punuar në grupe të vogla për mjaft situata të tjera.
Burimet	Fletët e punës.
Metodat	Diskutim plenar, punë në grup.

Përshkrimi i mësimit

Ky mësim i katërt mund të zhvillohet për të përmbledhur Kapitullin 4. Megjithatë, mësuesit mund të përdorin këtë fazë për të filluar punën praktike. Puna praktike mund të përfshijë nxënësit që punojnë së bashku në grupe të vogla ose si klasë ose mund të marrë formën e një projekti të shkollës.

Mësimi duhet të fillojë në të njëjtën mënyrë siç është bërë në mësimin 1. Nxënësit ulen në një rreth dhe mendojnë afërsisht për atë që kanë mësuar nga gjithçka e zhvilluar në mësimet e mëparshme.

Ata fillojnë duke paraqitur rezultatet e hulumtimit të tyre:

- Çfarë është arritur?
- Çfarë nuk funksionoi?
- Çfarë u përmirësua apo u ndryshua?
- Çfarë do të thotë të marrësh përgjegjësinë për projekte ekologjike?
- A jam i gatshëm për të marrë përgjegjësi për diçka që "nuk është bërë për fajin tim"?
- Si mund ta shoh veten time?
- Çfarë më ka zhgënjyer mua? Çfarë më bëri të lumtur?

Për të ndihmuar nxënësit që të reflektojnë rreth asaj çfarë kanë arritur, përvoja ka treguar se është e dobishme të përdoret "muri ekologjik", i zhvilluar dhe zgjeruar gjatë gjithë kapitulli. Si pjesë e këtij diskutimi, duhet të bëhet e qartë se sa e rëndësishme është "marrja e përgjegjësisë" për një funksionim të mirë të komunitetit. Pyetjet e mëposhtme mund të përdoren për të nxitur diskutimin:

- Çfarë lloj komuniteti janë atje?
- Kush ndërmer dhe çfarë lloj roli merr?
- Si operon kjo punë në një shtet?
- Çfarë dimë ne për demokracinë dhe si funksion një demokraci?
- Çfarë kuptoni me thënien e mëposhtme të Xhon F. Kenedi: "Mos pyetni çfarë vendi juaj mund të bëjë për ju, por kërkonit atë që ju mund të bëni për vendin tuaj"?

Edhe pse analogjitë mund të jetë ndonjëherë problematike: ato mund të jenë një hap interesant për t'u përdorur e për të nxitur nxënësit që të përdorin, që në këtë fazë, procese më komplekse të të menduarit.

Ata, me siguri, nuk kanë për të arritur në konkluzione përfundimtare. Është më e rëndësishme që ata të nxitin t'i mendojnë gjërat në kompleksitetin e tyre, proces që do të vazhdojë në kapitujt e mëvonshëm.

Nxënësve, që punojnë në grupe të vogla, u jepet fleta e punës për të shkruar përvojat e tyre:

Marrja e përgjegjësisë, ndarja e përgjegjësisë		
Shembull: Ekologjia		
Vendi/Situata	Çfarë përgjegjësie ka ky person?	
Klasa	Mësues	Nxënës
Shkolla	Drejtori	Mësues/nxënës
Shteti	Kreu i Shtetit	Populli
?		

Nxënësit duhet të mendojnë se kur dhe në çfarë situatë duhet të ndërmerret përgjegjësia. Pas një kohe të paracaktuar, një anëtar i grupit duhet të paraqesë rezultatet e të menduarit të të gjithë grupit. Gjatë diskutimit përfundimtar, mësuesi mund të sigurojë që paralelizmat ndërmjet përvojave në klasë dhe të situatave të përshkruara të jenë të dukshme. Gjithashtu ai ka përgjegjësinë t'u tregojë nxënësve kufizimet të mundshme që ekzistojnë në këtë drejtim.

Së fundi, gjatë një seance "flash" (çdo nxënës mund të përdorë vetëm një fjali për të shprehur mendimin e tij) nxënësit tregojnë çfarë kanë mësuar nga ky kapitull, për shembull:

- "Shpjegoni me një fjali atë që mendoni se ishte gjëja më e rëndësishme në këtë kapitull, në lidhje me "marrjen e përgjegjësisë".

Nxënësve u duhet thënë koha e duhur për të menduar çfarë do të thonë dhe për të bërë deklaratën e tyre. Kjo deklaratë duhet të bëhet nga çdo nxënës, edhe nëse të tjerët kanë thënë të njëjtën gjë ose diçka të ngjashme me të. Mësuesi duhet të marrë pjesë vetë në këtë ushtrim. Në fund, ai duhet të falënderojë nxënësit për pjesëmarrjen e tyre aktive, por nuk duhet të komentojë rreth deklaratave të tyre.